

Perislav Petrić
Split

TOPONIMI PODSTRANE

UDK 801.54

Rad primljen za tisak 2. listopada 1990.

Područje Podstrane nalazi se između rječice Žrnovnice na zapadu i Mutogresa na istoku, zatim između mora na jugu te Vršine i Peruna na sjeveru. Ovo područje pokriva polje nad kojim je od sjevera staro naselje Podstrana, a duž obale nanizala su se naselja Strožanac, Grljevac, Sv. Martin i u novije vrijeme ovima se priključuje i naselje Mutogras.

Radi orijentacije po ovim su prostorima žitelji Podstrane, kroz duga stoljeća, imenovali svaki kutak brojnih predjela svojega polja, imenovali krš i kamen kojim su izbrazdana njihova polja, imenovali svaku vodu, izvor, potok i vododerinu, te su nam ostavili u baštinu bogatu riznicu toponima, tih jezičnih spomenika.

Danomice smo svjedoci velikih društvenih i gospodarskih promjena na širem području naše domovine, a posebno na potezu primorja uz obalu. Ove promjene su naglašene i u Podstrani. U ovom stoljeću počinje jača seoba žitelja iz starog sela Podstrane na obalna područja. Poslije drugog svjetskog rata ovdje uz obalu, na nekadašnjim plodnim poljima, uz mala naselja, domaći mještani i mnogi doseljenici grade nove i udobne kuće i nekada mala naselja uz obalu bivaju sve veća, a stara se Podstrana iseljava, pomalo nestaje, dok su nova naselja uz obalu u porastu. Područje Podstrane potpuno se mijenja, krajolici i naselja i polja dobivaju nove obrise i novi izgled. Nekada obrađeno tlo uz obalu odstupa pred izgradnjom, a dio polja ustupa mjesto korovu. Sve je više napuštenih čestica zemlje, samo se manji dio intenzivno obrađuje. Nadalje, nekoć pretežno težačka struktura žitelja naglo se mijenja, mijenjaju se i poljoprivredne kulture, mijenja se stari način obrade zemlje, težaka je sve manje, a turizmu se posvećuje sve veća pozornost.

U ovom vremenu naglih i velikih promjena i stoljetni toponimi Podstrane plaćaju svoj danak, danas u sve bržem zaboravu, a sutra možda i u nestanku. Ovi drevni jezični spomenici, kao most između prošlosti i sadašnjosti, kriju u sebi mnogo jezičnih, gospodarskih, društvenih i kulturnih zbivanja i promjena u prostorima Podstrane. Svrha nam je ovdje toponime Podstrane što podrobnije popisati, kako one povijesne sačuvane u mnogim ispravama po našim arhivima, tako i one popisane u službenom katastru iz prve polovine XIX. st. Posebnu pažnju ćemo posvetiti toponimima koje je do danas sačuvala živa tradicija.

1. POVIJESNI TOPONIMI PODSTRANE

Brojni povijesni toponimi Podstrane nalaze se razasuti po našim arhivima, zatim su mnogi popisani u radovima naših arheologa i povjesničara. U ovim radovima susrećemo se s antičkim naseljima na ovim stranama, srednjovjekovnim posjedima benediktinskog samostana sv. Petra u Selu, danas Sumpetar u Jesenicama, zatim posjedima splitske crkve i nekih građanskih obitelji iz Splita. Uz popise ovih posjeda redovito se navode i nazivi predjela u kojima se nalaze ovi posjedi.

Divljenja je vrijedan pothvat gosp. Danka Vlašića da sakupi i na jednom mjestu donese sve spomene i sve predaje o mjestu i ljudima u prošlosti zapisane i u arhivima sačuvane o rodnoj mu Podstrani. Ove podatke je objavio u knjizi »Prošlost Podstrane« (Split, 1988).

Za ovu monografiju D. Vlašić služio se raznovrsnim izvorima, zatim radovima naših znanstvenika i ponajviše starim zapisima sačuvanim po arhivima. U arhivima otkrio je mnogo do sada nepoznatih podataka. Radom na ovim starim zapisima bilježnika, kroničara, matičara... otkriva ne samo Podstrancima i Poljićanima, nego i široj kulturnoj javnosti iscrpnu, vjernu i jedinstvenu sliku prošlosti Podstrane. Autor ove monografije otkrio nam je brojne povijesne toponime i ovaj moj rad bit će nadopuna monografiji Danka Vlašića iz naslova toponimije Podstrane.

a) Toponimi iz vremena grčko-rimske kolonizacije

Na mjestu današnjeg Stobreča osnovana je u vremenu od IV. do III. stoljeća prije Krista grčka naseobina Epetion, a vjerojatno je imala svoja naselja preko rijeke Žrnovnice na predjelima današnje Podstrane. O grčkoj i kasnije rimskoj prisutnosti svjedoče dva rimska naselja, i to:

Pituntium (*Petuntium, Peguntium, Piguntion*) spominje rimski pisac Plinije St. u I. st. poslije Krista.¹

Ionopen (*Iunope, Tonopen*) zabilježio je u VII. st. nepoznati pisac iz Ravene i u XII. st. geograf Gvido.²

b) Srednjovjekovni toponimi

Na temelju sačuvane arhivske građe može se dobiti dobra predodžba o predjelu Podstrane u srednjem vijeku. Veliki dio zemalja Podstrane bio je u posjedu benediktinskog samostana sv. Petra u Selu, danas Sumpetar, koji je osnovao 1080. god. Splićanin Petar Črni u vrijeme hrvatskog kralja Zvonimira. Podaci o imanj-

ma samostana sačuvani su u Sumpetarskom kartularu koji se čuva u riznici splitske katedrale sv. Dujma. Dio zemalja Podstrane kasnije je posjedovala splitska nadbiskupija, a popis ovih zemalja sačuvan je u arhivima splitske nadbiskupije i kaptola. Jedan dio zemalja u Podstrani bio je u posjedu splitskih građana, podaci o ovim posjedima sačuvani u historijskim arhivima. U nastavku donosim kronološkim redom popis naziva predjela Podstrane prema godini prvog spomena pojedinog toponima.

Sv. Martin. Dvorac sv. Martina spominje se 839. god. kada je mletački dužd Petar Tradonik sklopio mir s hrvatskim knezom Mislavom. Sjećanje na ovaj kneževski dvorac sačuvan je u predjelu Sv. Martina uz istoimenu crkvu.³

Mutogras (*Tlsta kosa, Mons Grassus, Monte Grasso*). U spomenutoj darovnici Petra Črnoga iz 1080. god. za ovaj brežuljak sačuvan je starohrvatski naziv Tlsta Kosta tj. Tusta kosa ili »Debelo brdo«.⁴

U spomenutoj darovnici navode se i sljedeći predjeli: Perun, Bilaj, Tešimilov dub, Grljevac, Krpotin, Kopila, a možda i Strožanac.⁵

Perun. P. Črni oko 1090. god. kupuje u predjelu Peruna vinograd. Postojanje naselja Peruna potvrđuje isprava iz 1178. god. Ovaj je toponim kroz dugu povijest sačuvan u nazivu za brdo, naselje i polje. Brdu Perun od istoka je vrhunac Perunić, a od zapada je vrhunac Perunsko.

Bilaj (*Bilay, Bilai, Bilaie... Villaia*). U ovom predjelu P. Črni 1090. god. kupuje zemlju. Splitski nadbiskup S. Cupilli 1711. god. današnje polje Bilaje naziva Vilaja.

Tešimilov dub (*Tessemil dub*). Ovaj orijentir zabilježen je oko 1090. god. kao zapadni medaš do kojega je dopirao posjed samostana sv. Petra u Selu.

Grljevac (*Gargenac, Gargieuz, Garievaz, Garglievaz...*). U sumpetarskom kartularu Grljevac je zabilježen kao potok 1090. god., uz ovaj potok do danas je sačuvan naziv za polje, a danas i naselje.

Krpotin (*Cripotin, Cripoane*). Ovaj naziv za potok spominje se prvi put 1090. god. Danas su uz ovaj potok zemlje Donji Krpotin i Krpotin.

Kopila (*Cobilaha, Cobilta, Copigliah, Chobiliach, Cobiliach*).

Današnji predio Kopila prvi put se spominje u romaniziranom obliku 1090. god. Za ovaj predio 1793. god. zabilježen je alternativni naziv *Rastok*.

Strožanac. Neki autori ovaj toponim dovode u vezu s nazivom *Stressazza* kako je zabilježeno 1090. god. u sumpetarskom kartularu, drugi autori po zemlji zvanj *Storuzaz* iz 1227. god. Strožanac u današnjem obliku spominje se 1658. god. i 1673. god. Na jednoj karti iz 1708. god. naziva se *Stražinac*.

Stinica (*Stinizza*). Ovaj naziv za kamenitu kosu koja se i danas proteže od crkve Gospe od Site prema rijeci Žrnovnici prvi put se spominje 1129. god. Na priloženoj karti upisan je naziv Krug.⁶

Bad. Nizinski predjeli uz ušće rijeke Žrnovnice često se spominju u ispravama od 1198. god. pod nazivom Bad.⁷

Blato. Ovaj naziv za močvarni predio uz ušće rijeke Žrnovnice datira od XII. st. do danas.⁸

Budeševo (*Budesseua berda*). Današnje Budeševo u ispravama iz XII. st. spominje se kao Budeševa brda. Položaj povrh crkve Gospe u Siti.⁹

Gošanj (*Gost, Sub Gosti, Goztan, Gossagn, Gosgnie, Costagn, Gošanj*). Današnji Gošanj prvi put se spominje 1208. god., nekada zaselak pridošlica. U jednoj mletačkoj graviri iz 1650. god. za ovaj položaj upisano je *Osnica*.¹⁰

Zminjevača (*Zimene, Zmigna, Žminjača*). Zemlja Zimene prvi put se spominje 1227. god. Južnije prema Stinici 1566. god. spominje se *Zmigna Stinizza*, a 1686. god. *Biachia Stiniza*, Bijača Stinica.¹¹

Podstrana (*Postrana*). Staro pučko selo Podstrana naseljeno je od dolaska Hrvata na ove strane, naziv sela u ovom jezičnom obliku prvi put se spominje u XIII. st. kada se navodi da je crkva sv. Jurja »od Postrane i od sela Mirčalokve« (*de Postrana de villa Mircaloqua*), podatak za »krštenicu« naše Podstrane. Ovaj toponim se s vremenom proteže na čitavo područje od Žrnovnice do Mutograsa i od mora do Vršine i Peruna. U nekim ispravama ovo područje ima alternativni naziv Primorje.¹²

Mirča (*Mirzalokua, Mirza-Lokva, Marcziloqua, Merciloqua* ili kraće *Mirce, Marze, Mirza, Mirchie* i *Myrce*). Ovaj toponim se prvi put spominje uz Podstranu u XIII. st. Zaselak je dobio naziv po didovini, koju su stari Poljičani nazivali *mirča*, a prvi spomen datira 1251. god. Mirčalokva dobila je naziv po nekadašnjoj lokvi žive vode, danas zapuštenoj.¹³

Mura (*Murua*). Ovaj naziv je vezan uz vrilo vode iznad Mutograsa. U dokumentima iz 1251. god. i 1397. god. upisan je kao Murua, što je vjerojatno reducirani oblik od Murava. Od izvora prema moru teče Muljski prema Murski potok.¹⁴

U popisu zemalja splitske nadbiskupije iz 1397. god. spominju se predjeli i u Podstrani, navode se i nazivi ovih predjela, više toponima i orijentira. O nekima je već bilo riječi, i dalje navodim samo one toponime koji se spominju prvi put: Grbavac, Spile, Miric i Korač.

Grbavac (*Grebauaz, Garbauaz*). U spomenutom popisu zemalja splitske nadbiskupije ili tzv. »Reambulaciji« dobara iz 1397. god. pod ovim imenom spominje se samo potok, u kasnijim dokumentima i sve do danas, tako se nazivaju i zemlje oko toga potoka.¹⁵

Spile (*Spille*). Naziv iz 1397. god. do danas su sačuvani nazivi za predjele Špilje i Podšpilje, a u živoj tradiciji sačuvan je i alternativni naziv za ove predjele *Torine* i *Potorine* (Pod-Torine).

Miric (*Miriz*). Miric je bio naziv za stariski zid koji se kao orijentir spominje 1397. god. u predjelu Grljevca.

Korač (*Koraz*). Ovaj položaj se spominje 1397. god. kao granica dobara splitske nadbiskupije na Vršini.

Bilapeć (*Bilapech*). Položaj vrh današnjeg Miljevca spominje se 1397. god. kao istočna granica splitskog područja.¹⁶

c) Toponimi Podstrane iz vremena mletačke uprave

Sita. Prvi spomen ovoga položaja iz 1430. god. vezan je uz crkvu Gospe u Siti (sv. Marija *de Siti*). Godine 1745. naziva se i Gospe u *Vali*. U širem području Site u prošlosti su se nalazile solane 1444. god., a 1496. god. ubilježene su pod imenom *Banska*.¹⁷

Opače selo, danas Staro selo, spominje se 1431. god. i naziva se latinski *Villa Abbatis*, hrvatski naziv Opače selo zabilježen je 1461.¹⁸

Opatov kaštil uz morsku obalu spominje se 1444. god. uz solane u Siti na graviri iz 1571. god. za kaštil je zabilježeno *Zerno*, a na graviri iz 1648. god. upisano je *Zorn* prema vlasniku *Zora*.¹⁹

Dugirat (*Dlگیرat, Ponta Longa, Ponta Lunga*). Ovim se nazivom imenuje položaj uz more u Grljavcu. Prvi spomen iz 1441. god.²⁰

Knežine. Prema ispravi iz 1445. god. ovo je danas zaboravljeni naziv za položaj uz nekadašnji kneževski dvorac uz crkvu sv. Martina.²¹

Ždrib (*Sdribo*). Danas zaboravljeni naziv u naselju Perun iz 1446. god.²²

Imočice (*Imocize*). Zaboravljeni naziv iz 1447. god.²³

Gruzdolac (*Grubac Dolaz, Grubazdolaz*). Naziv iz 1447. god.²⁴

Podvornica (*Poduorniza*). Prvi spomen ovog toponima je iz 1447. god. Danas dva predjela nose ovaj naziv.²⁵

Zastrana. Predio polja iz 1447. god. u zaseoku Mirče.²⁶

Dragoševica (*Dragosseua uoda*). Današnja Dragoševica u obliku Dragoševa voda prvi put se spominje 1448. god.²⁷

Zapotok (*Pro potoch*). Zaboravljeni naziv iz 1448. god. zabilježen uz Dragoševu vodu.²⁸

Oštrig (*Ostrig*). Zaboravljeni naziv za zemlje pod Gostanom iz 1449.²⁹

Dugenjive (*Dugagniu*). Danas Duga njiva, prvi spomen 1449. god.³⁰

Podstudenac. Naziv se spominje 1449. god. Današnji predjeli Studenac i Podstudenac su samo spomen na danas zapušteni seoski bunar.³¹

Moče. Zemlje u predjelu Moče spominju se sredinom XV. st. i 1559. god. »Moče u Podstrani«.³²

Supetarščina (*Sut Petarschina, Petraschine*). Zemlje u širem području Krpotina, Kalina i Dugograta spominju se 1470. i 1471. god. danas zaboravljeni naziv posjeda samostana sv. Petra.³³

Kaline (*Chaline, Caline*). Zemlje u ovom predjelu spominju se od 1470. god.³⁴

Vučevica (*Vucie bardo*). Predio Vučevica spominje se 1471. god. pod imenom Vuče brdo.³⁵

Plaže (*Plase*). Naziv Plaže spominje se 1473. god. za položaje ispod zaseoka Mirča. Današnji predio Plaža nalazi se prema Peti Peruna.³⁶

Jabučica (*Iabuciza*). Ovaj zaboravljeni toponim u primorju kod Mutograsa spominje se 1482. god.³⁷

Papelićeva kula. Ova kula sagrađena 1485. god. uz rijeku Žrnovnicu u dokumentima se spominje kao orijentir.³⁸

Biline (*Biline, Beline*). Ovaj toponim poznat je od 1494. god.³⁹

Kotlaca (*Cotlaz*). Današnje Kotlace spominju se od 1494. god.⁴⁰

Pojatišće (*Poiatischie*). Zemlje u ovom predjelu spominju se od 1495.⁴¹

Kuk. Danas je ovdje predio Kuka, položaj se spominje od 1495. god.⁴² Podaci iz 1752. god. navode ovdje istočnu granicu Podstrane.

Glavica. Zemljište na Glavici spominje se 1495. god. Živa tradicija poznaje Lunjevu glavicu, Marić glavicu i Stupnu glavicu⁴³

Podban. Ovaj položaj je zabilježen 1512. god., a u živoj tradiciji ovdje su danas položaji Ban, Zaban i Podban.⁴⁴

Križine (*Chrixine, Crisin*). Prvi spomen zemalja u ovom predjelu je od 1531. god.⁴⁵

Polačina. Godine 1566. zabilježena je zemlja u Polačini, a posjedi kod **Polače** (*Polazza*) zabilježeni su 1653. god. U staroj mapi iz 1686. god. ubilježene su tri kuće zvane Polača. Polača je danas dio polja.⁴⁶

Ženska pravda (*Zensca prauda, Xenca pravda*). Ovaj rt blizu Miljevca spominje se od 1588. god. danas dio obale hotela »Lav«. U mapi iz 1792. god. za otočić **Barbarušu** pogrešno je upisano Ženska pravda. Barbaruša je danas poznata kao **Kaval**.⁴⁷

Gajine. Opći zbor Poljičana održan u Gajinama 1662. god. kada se prvi put spominje ovaj predio današnjeg polja.⁴⁸

Bobovica i Lučica. Godine 1653. spominju se posjedi u Siti-Blato koji se nalaze između Bobovice, Stinice i Lučice kraj mora. Bobovica danas nepoznati toponim, a Lučica prema položaju odgovara zemljištu uz lučicu u Strožancu.⁴⁹

Miljevac (*Miglievaz*). Ovaj toponim po predlošku jedne starije mape iz 1669. god. ubilježen je u crtežu iz 1792. god. Zemlje u ovom predjelu spominju se od 1688. god. Danas je u Miljevcu hotelsko naselje »Lav«.⁵⁰

Plešin dolac, Gornje polje, Lunjevac i Bunja prvi put se spominju 1688. god.⁵¹

Stražanica (*Straxaniza*), danas Straža ili Stražnica. Ovi predjeli istočno Strožancu spominju se od XVII. st. Ovdje se kao orijentir spominju neke didičke ruševine (*mirine Didinske*).⁵²

Vrilo. Zemlje u ovom predjelu spominju se od 1710. god.⁵³

Stupi. Predio povrh crkve sv. Martina spominje se od 1711. god., danas poznat pod nazivom Stupa.⁵⁴

Lanka (*Lanca*). Zemlja Lanka kod crkve sv. Martina spominje se 1711. god., danas zaboravljeni toponim.⁵⁵

Šćadin (*Schiadi*). Ovaj predio se spominje od 1722. god.⁵⁶

Sv. Fabijan. Crkva sv. Fabijana i Sebastijana sagrađena 1732. god. kao orijentir i toponim do danas je poznata pod nazivom Sv. Fabijan.⁵⁷

Ograda. Zemlje u Ogradi spominju se od 1748. god.

Popovica (*Popouiza*). Zemlje u ovom predjelu spominju se od 1748. god.⁵⁸

Meice. Predio pod ovim nazivom spominju se 1772. god. Danas su poznati predjeli Mejice donje i Mejice gornje.⁵⁹

Rastok. Ovaj naziv se spominje 1793. god. kao alternativni naziv za poznati predio Kopila.⁶⁰

Vilovača. Ovaj predio se spominje od 1794. god.

Dupčići. Ovaj orijentir u Vilovači spominje se kao i Vilovača 1794. god. danas zaboravljen.⁶¹

Nije potrebno istaknuti da su gotovo svi ovdje navedeni toponimi, kako sred-njovjekovni tako i oni iz vremena mletačke uprave, odreda hrvatskog podrijetla ili imaju hrvatsko jezično obilježje. Od ovih povijesnih toponima najveći broj došao je nepromijenjen do naših dana, pa gotovo nema naziva čiji bi oblik bio bitno različit od onoga prvotnoga.

d) Toponimi Podstrane u XIX. stoljeću

Najveći dio toponima Podstrane iz XIX. st. zabilježen je u prvim službenim katastarskim mapama iz 1832. god. i u zapisniku čestica zemalja iz 1833. god. Ova se građa čuva u Arhivu mapa za Istru i Dalmaciju, Livanjska ul. u Splitu. Na ovim planovima i u zapisnicima upisan je samo dio povijesnih toponima i dio toponima koje je do tada sačuvala živa predaja. Toponimi su upisivani onako kako su ih autori ovih planova čuli, a kako su autori bili odreda stranci ima mnogo grešaka ne samo u grafiji nego i u imenovanju nekih toponima.

Katastarska općina Podstrana u mapama je podijeljena u dvanaest listova označenih rimskim brojevima od I. do XII. počevši od zapada prema istoku i od sjevera prema jugu, počevši od Pete Peruna do Mutograsa. Veliki dio toponima koje donosi katastar susreli smo ranije u povijesnim podacima, a ovdje su našli mjesta neki stari toponimi koji nisu imali prilike biti zapisani u starijim izvorima i prvi put se javljaju u ovom katastru iz XIX. st. U nastavku slijedi poput toponima koje donosim topografskim redom kako su uneseni u pojedini list. Toponime bilježim u izvornoj grafiji kako su upisani u katastarskim listovima, a u zagradi donosim naziv u suvremenom pravopisu i do danas sačuvani naziv.

List I. i II. su u istoj mapi. Na zapadnoj granici je rječica *Xernomizza*, a na drugom mjestu istog katastra *Xernovnizza* (Žernovnica) i na njoj orijentir *Stari most*. U sjeverozapadnom kutu je predio *Peta Peruna*. Uz rječicu Žrnovnicu je *Blat* (Blato) i prema Perunu je *Copilla* (Kopila) i istoimeni potočić. Na dopunskom listu II. označen je i položaj *Molini* tj. mlinice ili vodenice.

List III. Na ovom listu prema rječici Žrnovnici su predjeli *Stinize* (Stinice) i *Gialo papalich* (Papalićevo žalo, danas samo Papalić). Južnije prema morskoj obali su predjeli *malo Blato* (Malo blato), *Strosanaz* (Strožanac) i *Staro Sello* (Staro selo, u povijesti Opaće selo). Na dopunskom listu III. označen je položaj crkve *St. Maria*, danas crkva Gospe u Siti.

List IV. Na zapadnom vrhu Peruna je crkva *St Giorgio* (Sv. Juraj), a prema ju-goistoku su *Oblosine* (Obložine). Od sjevera prema jugu je predio *Gossagn* (Gošanj) i istoimeni otok, a južnije ostaju predjeli *Budissevo* (Budiševo, danas Budeševo) i *Perun*, predio pod crkvom sv. Jurja na Perunskom. U širem području *Sita* ubilježen je *Potocio Sita* (potok Sita) kojemu su od juga *Pistine* (danas Piščine) i *Rudine*. Ovim predjelima od juga je stari put za Podstranu uz koji su predjeli *Macari meje* (danas Mačarić meje), *Pod Spillom* (Pod Špiljom) i *Rastovaz* (Rastovac).

List V. Ovaj list pokriva malu površinu pod Vršinom i na listu nije ubilježen nijedan toponim.

List VI. U ovom listu je manji položaj uz more i ubilježena su dva predjela prema obali *Pecine* (Pećine) i *Miglievzi* (Miljevci, danas Miljevac), a pred obalom u moru je hrid *Cavol* (Kavol, danas Kaval) poznat u povijesti kao Barbaruša.

List VII. Ovaj list obuhvaća središnji dio postranjskog polja. Od sjevera prema jugu i od zapada prema istoku ubilježeni su položaji *Po Spillom*, u listu IV. *Pod Spillom*, (Pod Špiljom), *Dughe Gnive* (Duge njive) *Strasnizze* (Strašnice, ranije Stražanica) i istoimeni potok ubilježen *Trasnizze*. Ispod ovih položaja su predjeli *Pecine* (Pećine) i *Gajjna* (sic) umjesto Gajina. U širem području Gajina je istoimeni potok upisan kao *Gajjna* i potok *Vucie* (Vučje, što odgovara danas Vučevici). Od istoka je predio *Karpolin* (sic) što je lapsus calami, jer je put kroz ovaj predio označen *Karpotin* (danas Krpotin). Uz more su predjeli *Gherglievaz* (Gerljevac), *Crisine* (Križine) s istoimenim potokom i *Dughirat* (Dugirat). Prema istoku je potok *Krusine* (Kružine) pod kojim je upisan položaj *Pod Krusinom* (Pod Kružinom) i put kroz ovaj predio *Krusinom*. U širem području današnjeg predjela Ban upisani su predjeli *Bann* i *Pod Bann*, te istoimeni potok i put kroz ovaj predio.

List VIII. Na ovom listu su ubilježeni predjeli sjeverozapadno selu Podstrana. Na Perunu je *Koraz* (Korać) i crkva *St. Giorgio* (Sv. Juraj) na Vršini. Pod Perunom su predjeli *Strissevaz* (Striževac) i *Stermaz* (Strmac).

List IX. Na ovom listu ubilježeni su predjeli šireg područja Bilaja, uz more su *Gerbovaz* (Grbavac), *Bilaja* (Bilaje ili Bilaj) i *Schiadin* (Šćadin). Kroz ovo područje protiču potoci *Chimach* (Čimak, danas Čimasovo), *Bilaja* i *Marich* (Marić).

List X. U ovom listu se navode predjeli uz današnji put od Sv. Martina prema selu Podstrana. Od zapada prema selu su predjeli *Bilaja*, *Douze* (Doce), *Na Krugu*, *Dragoschoviza* (Dragoškovica, danas Dragoševica), *Na Berdo*, *Na Krugu*, *Velike Nive* (Velike njive), *Tertra*, *Pod Pechinom* (Pod Pećinom). Pod ovim predjelima su *Stupa*, *Vinine*, *Grubas Dolaz* (danas Gruždolac). Uz more su *Javur* (danas Javor). U vrh samoga puta je selo *Postrana* i prema jugoistoku je *Gorgne Vassa* (Gornja Vas), *Pischenize* (Pišćenice), na jeseničkoj strani ovaj predio je upisan u jednini i u obliku *Piscanizza*. Pod Pišćenicom su predjeli *Dupchine* (Dupčine) i *Copitnize* (Kopitnice, danas Kopilica). Uz sami put se nalaze *Meje* i pod ovima je položaj *Pojatishche* (Pojatište). Na samoj obali je crkva i predio *St. Martino* (Sv. Martin) i dalje u istok *Cotlazza* (Kotlaca, danas Kotlace), *Mali Montograsso* (Mali Mutogras), *Cheline* (Čeline), *Borrie* (Borije) i *Blaza* (Blaca).

List XI. Na ovom listu je krajni dio postranskog polja prema Jesenicama i ubilježen je samo predio *Pod Kucku* (Pod Kukom), a na jeseničkoj strani ranije spomenuti dio predjela *Piscanizza* (danas Pišćenica).

List XII. I na ovom listu je krajni dio istočnih položaja postranskog polja uz more. Ubilježeni su sljedeći predjeli *Borrie* (Borije), *Vucepoglie* (danas Vučipolje), *Pacline* (Pakline) i nad samom obalom brežuljak *Monte Grosso* (Mutogras, danas Veliki Mutogras).

Kroz povijest sve stare crkve u području Podstrane bile su orijentiri ili toponimi. U katastarskim mapama imenovane su ili označene ove crkve: Sv. Martin, Gospe od Site, Sv. Juraj na Perunu, Sv. Juraj na Vršini, Gospe od Začeca u selu, dvostruka crkva. Sv. Ante i Sv. Roka u selu i Sv. Fabijan. Sve su ove crkve sačuvane do danas, a toponimi su Sv. Martin, obe crkve Sv. Jurja i Sv. Fabijan. Kapelica Dušice

u zapadnom dijelu sela nestala je i zaboravljena, a od nje je ostao sačuvan kameni luk s natpisom u bosančici iz 1815. god. i ova kapelica nekada bijaše orijentir.

Neki toponimi iz XIX. st. izmakli su prilici da budu ranije popisani, a spominju ih dokumenti ovoga stoljeća. U 1868. god. spominju se *Viernjača* i *Banja*, u 1869. god. *Škrape*, *Kopličić*, *Red*, *Kod Kuice*, *Škrapa*, *Dračevac*, *Glavičica*, *Pasika* i *Staro guvno*, a u 1880. god. spominju se *Biline*, *Berda*, *Studena voda* i *Pod Piščenicom*.⁶²

Zapisivači naziva do XIX. st. bili su »domaći« ljudi, iako su pisali latinskim ili službenim jezikom Mletačke Republike, u grafiji su se držali nekih utvrđenih pravila. Grafija naziva katastra iz XIX. st. potvrđuje da su popisivači bili stranci talijanske naobrazbe. Nedosljednost prilagodbe hrvatskih glasova grafijskom sustavu talijanskog jezika potvrđuje da je pojedine karte izrađivalo više ljudi s različitim kriterijima. I u ovakovom grafijskom neredu lako prepoznamo današnje nazive, koji su odreda hrvatskog podrijetla ili su prilagođeni našem jeziku.

Usitnjavanjem posjeda u XIX. st. množi se broj naziva tzv. mikrotoponima čija prepoznatljivost ostaje u užim granicama, a ovo će biti još uočljivije u sljedećem popisu toponima Podstrane sačuvanih u živoj predaji, kada pojedini nazivi često ostaju poznati samo najužem krugu pojedinih obitelji.

2. TOPONIMI PODSTRANE SAČUVANI U ŽIVOJ PREDAJI

Ovaj dio toponimije sadrži ukupnost nazivlja Podstrane, koja je do danas sačuvana u živoj predaji. U sakupljanju podataka sudjelovali su, kao ispitanici, svi stariji Podstranci koje još služi aktivno pamćenje. Ispitanici su odreda težaci od kojih su pojedinci bili lovci ili ribari, te se dobro snalaze u predjelima polja, Vršine i obale. Zahvaljujući ovim ispitanicima omogućen je popis brojnih naziva predjela i orijentira po prostorima Podstrane, bit će od zaborava spašeni ovi vrijedni jezični spomenici, u koje su utkani ne samo podaci o objektima saržanim u nazivlju nego i mnogi podaci o življenju i radu na ovim prostorima u prošlosti. Ističem da ove podatke stari s posebnim zadovoljstvom predaju ne samo svojim potomcima nego svima današnjim i budućim žiteljima Podstrane.

Napominjem da sam u pratnji nekolicine ispitanika osobno obišao najznačajnije predjela da bih provjerio podatke s obzirom na oblike, izgled, položaj, sastav tla i odnos pojedinih naziva prema sačuvanim okolnim objektima.

U popisu naziva predjela podstranskog polja, Vršine i sela navode se svi do danas u živoj predaji sačuvani toponimi, mikrotoponimi i orijentiri.

Napominjem da nas službeni katastar iz XIX. st. vodi od zapada prema istoku i od sjevera prema jugu, počevši od danas malo poznatih naziva prema dobro poznatim i naseljenim predjelima. Radi boljeg snalaženja po predjelima polja Podstrane popisi odstupaju od redosljeda katastra i vode nas topografskim redom od danas dobro poznatih i naseljenih predjela uz obalu, pa prema manje poznatim predjelima prema Vršini, zatim od dobro poznatog brežuljka Mutograsa na istoku prema manje poznatim predjelima prema Žrnovnici na zapadu.

Još jednom ističem da su ovako poredani samo predjeli južno padinama Vršine, a nazivi predjela na Vršini popisani su topografskim redom od Perunskog na zapadu, pa do Piščenice i Suve gomile na istoku.

a) Toponimi polja Podstrane

Veliki Mutogras, Pakline, Vitrenica, Boriže, Vrh Boriža, Blaca, Podmurje, Donja Mura, Mura, Kopilica (Kopitnice), Gripe I, Kuka, Podpiščenica, Piščenica, Pri-pad.

Vučipolje, Pasica, Brce, Čeline I, Biline, Škrapci, Dupčine, Stupina, Donja Vasa ili Vas, Gornja Vasa, Čeprlinka

Omanuša, Prage, Murski potok ili Muljski potok, Mali Mutogras, Kotlace, Dočić, Brižine, Brdine, Pojatišće, Podglavić kuće, Njivica, Podglavičica, Glavičica, Ravne meje, Meje, Red, Na Redu.

Sv. Martin, Javor, Bratiščina, Stupa ili Stupi, Vinine, Krč, Studena voda, Vri-lo, Donje brdace, Brdace, Gruždolac ili Grubaš dolac, Podpečina, Pečina, Na pećini, Gripe II, Dočine, Viganj, Podmemenica, Memenica, Vodice, Dubrave, Trtla ili Trtra, Kovačišće, Špirin dub, Kod Širina duba, Vičićevo, Kaluža, Podvornica I, Pod Moče, Moče, Velika njiva, Baza, Redina I, Podstudenac, Studenac, Kapelica, Pod Kapelicom, Ograda, Meja, Na meji, Vilovača, Redina II.

Oskoruša, Podvukuša, Vukuša, Podbrdalje, Brdo, Podstinica, Stinica I, Na Stinici, Škrapac, Uzor, Radičina donja, Radičina gornja, Podupce, Podvornica II.

Veliki Pauci, Marić rat, Šćadin, Dragoševica, Stobreč, Dolac, Mejice donje, Mejice gornje, Pod Jadrinim krugom, Jadrin krug, Na Jadrinu krugu, Gorusine, Marijansko, Sadić, Draševac, Brisnica, Dočine II, Strmac, Čarnica

Mali Pauci, Bilaje, Kuline, Bečanjac, Marić glavica, Gračina, Babina stina, Pod Kapljućem, Kapljuć, Na Kapljuću, Kružine, Duže, Poljane, Krnjače, Sv. Fabijan, Kod sv. Fabijana, Planica, Grgurev kuk.

Grbavac, Čimasovo, Voćnjak, Ban, Za Ban, Banica, Donji Krpotin, Golubinka, Petrada, Križ, Za Križem, Striševac, Popovica, Samograd, Na krugu, Krpotin, Močilca, Sedra, Na sedri, Gorelica, Miračka, Miračke staze, Mirča, Krug ili Kružje.

Dugirat, Grljevac, Križine, Kaline, Zabilice, Gajine, Ravne Gajine, Na Gajinama, Rapa

Kaval ili Barbaruša (hrid u moru), Ženska pravda, Kurilac ili Sv. Ivan, Gaj, Kokočevica, Pećine, Plešin dolac, Stanjkovo, Vučevica, Podšpile ili Potorine, Špile ili Torine, Duga njiva, Stražanica, Zastraznica, Obložine, Nadobložine,

Miljevac, Podbunje, Bunje, Bajnice, Podčeline, Čeline II, Galija, Glave, Jurjev krug, Rastovac, Na Rastovcu, Cila, Mojanac

Strožanac, Ratić, Staro selo, Na vrh Starog sela, Grebine, Nogatice, Mačarić meje, Malo blato, Blato, Babanjuša, Piščine, Sita, Polača, Kulina (u Polači), Rudine, Lizen, Glavičine, Perun, Podperun,

Stinica, Papalić, Budeševo, Lisičina, Maslinica, Dejankovo, Gošanj, Strmokuće, Sinorada, Stupna glavica, Žminjevača ili Žminjača, Kopila, Lunjevac, Lunjeva glavica, Bunja, Pod Plažom, Plaža, Kamenova, Peta Peruna

b) Toponimi na Vršini

Perunsko ili Perusko, Sv. Jure na Perunskom, Perun ili Veliki Perun, Obložnica, Perunić ili Mali Perun, Stražnica, Križ — najviši vrh na Vršini 533 m nadmorske visine, Korač, Sv. Jure iznad sela ili Staro Jurjevo.

Od Sv. Jure na Perunskom pa istočno do Sv. Jure iznad sela nalaze se redom sljedeći predjeli: Štrbina, Pleća, Marin dolac, Dugovac; Pravošak je granično područje na strani Žrnovnice, Glavica je gomila između Sv. Jure i Piščenice u pravcu Srinjina, Grajenica je sjeverozapadno od Suve gomile, Piščenica, Suva gomila na Piščenici.

c) Topografija u naselju Podstrana

Stagnje su prostor na istočnoj strani sela, Pitaka je manji trg kod bivšeg župnog dvora, Loznica je manja ulica u mjestu, Gorica je manji trg kod zvonika i crkve sv. Ante, Dumičić stina je položaj uz ulicu kod kuća Dumičić, Stagnje su manja širina na zapadnoj strani sela na putu koji vodi k Sv. Juri iznad sela.

d) Nazivi jama u polju i na Vršini

Jama u Čeprliki, jama pod Čeprlinkom, Podzemljušica se nalazi sjeverozapadno od Pipčence, jama u Grgurovu kuku, jama u Straženici

3. KLASIFIKACIJA TOPONIMA PODSTRANE

Najbrojniji nazivi predjela Postrane su toponomastički apelativi, opće imenice, riječi iz svakodnevnog govora, kojima je značenje jasno bez ikakvih objašnjenja, kao što su: dolac, dočić, dočine, njiva, njivica, meja, mejica... gaj, brdo, stina, kamen, rt, vrilo, voda, blato, dub... itd.

Dio nazivlja čine baštinjene ili posuđene riječi od drugih naroda, a značenje im je poznato, kao što su: spila, gripa, škrapa, plaža, petrada... itd.

Jedan dio naziva krije u sebi starohrvatske i staroslavenske riječi, danas iščezle i teže razumljive apelative, kao što su: vas, redina, oblog, mura, krč, bunja, pasika... itd.

Među toponimima Podstrane brojne su metafore tj. nazivi s prenesenim ili slikovitim značenjem, prema sličnosti objekta s poznatim apelativom, kao što su: glava, čelo, kuk, krug, kotao, viganj... itd.

U našem daljem izlaganju nećemo ulaziti u razlučivanje pravih toponima Podstrane od apelativa i orijentira. Toponimi nam izravno određuju neki predio, a apelativi imenuju predjele u ograničenim uvjetima, kada je toponim nepoznat ili zaboravljen i sl.

U nastavku ćemo neke nazive predjela razvrstati po semantici ili značenju i svrstati ih u nekoliko skupina.

a) **Stara naselja ili ojkonimi.** Područje Podstrane bilo je odvajkada naseljeno o čemu nam svjedoče nazivi naselja iz daleke prošlosti.

Ionopen i Pituntium su naselja iz antike. Ionopen je složenica od grčkih riječi »onos« i »pene« što znači žrvanj i tkanje. Grčki kolonisti su se uz rijeku Žrnovnicu koristili mlinicama i tkaonicama za preradu robe. Pituntium ili Peguntium krije

korijen grčke riječi »pege« što znači izvor zbog blizine današnjeg izvora Studene vode.

Perun je naselje na padinama istoimenog brda, naziv se dovodi u vezu sa starijim slavenskim božanstvom.

Bilaj ili Vilaja dolazi od latinskog korijena »villa« što znači naselje, zaselak ili dobarce.

Gornja vas(a) i Donja vas(a) sačuvala su staroslavenski naziv za selo »vas«, naziv sačuvan kod naših Slovenaca.

Gošanj ili Gostan bijaše nekada zaselak pridošlica, koje domaći starosjedioci nazivahu gostima, odatle toponim Gostan danas Gošanj.

Staro selo ili u povijesti Opaće selo nazvano po nekadašnjoj benediktinskoj opatiji kojoj je ovo naselje pripadalo.

Mirča bijaše zaselak poljičke didovine, odatle i naziv. Složenica Mirčalokva dobila je naziv po nekadašnjoj lokvi žive vode, danas zapuštenoj, ostao je sačuvan samo naziv Mirča.

Podstrana je staro pučko naselje, svoj naziv duguje svom položaju »pod stranom«.

b) **Stara zdanja i građevine.** Istaknutije građevine uvijek su u prostoru bile orijentirane, a kasnije često i toponimi. I na području Podstrane sačuvano je ili u povijesti zabilježeno više toponima koji svjedoče o starim zdanjima ili građevinama.

Polače i Polaćine upućuju na stare rimske zgrade ili kasnije na ostatke starih gospodarskih poljskih kuća, a dovode se u vezu s latinskom riječju »palatium«, danas palača ili zgrada.

Bunja, Bunje i Podbunje su dobile naziv po bunjama, poljskim presvođenim nastambama. Bunja se nalazilo u širem području primorja, danas su se sačuvale samo po Istri.

Mirča, Miračka i Mirine didinske nose u korijenu »mir-«, »miri« ili »mirina«, a ovaj naziv je od latinskog »murus« (zid).

Na stara zdanja mogu nas podsjećati i toponimi Stupi, Stupa, Strmokuće, Grebčine....

c) **Sakralni objekti.** O duhovnom životu Podstrane svjedoče nazivi sačuvani uz crkve, groblja i položaji koji su vezani uz blagoslov polja.

Crkve na području Podstrane: crkva sv. Martina nekada uz istoimeni kneževski dvorac, crkva Gospe u Siti, crkva sv. Jurja na Perunu, crkva sv. Jurja na Vršini, crkva Gospe od Začeca u selu, dvostruka crkva sv. Roka i sv. Ante u selu, crkva sv. Fabijana i Sebastijana i nova crkva Gospe od Zdravlja.

Groblja u Podstrani: groblje kod crkve sv. Martina, staro groblje kod crkve sv. Jurja na Vršini, staro groblje kod crkve Gospe u Siti i novo groblje u predjelu Ban.

Toponim Kapelica, položaj sv. Ivan na Kurilcu i danas zaboravljena kapelica Dušice bili su položaji s kojih je obavljan blagoslov polja.

Sv. Križ i Za Križem su položaji sakralnog porijekla.

d) **Dvorovi i putovi.** U naseljima slobodni prostor uz kuće čini dvor ili dvorište. Dvor čini i skup od više kuća najčešće istog plemena. Ruševine bivših dvorova su također dvorišta. Na dvore u predjelima Podstrane podsjeća toponim Podvornica, koji je zabilježen 1447. god. u zaselku Mirča, a dva istoimena toponima u blizini Podstrane, za predjele koji su ispod sela, sačuvana su do danas. U svim slučajevima radi se o zemljama pod kućama ili »pod dvorima«.

Naselja i posjedi s predjelima povezani su putovima. O putovima svjedoči više toponima u topografiji Podstrane.

Stagnje za dva položaja u selu odgovaraju današnjem nazivu šire staze. U Splitu se spominju položaji s nazivom Stagnja.

Red i Redina u korijenu riječi sačuvali su stari naziv »red« što znači živac kamen koji često služi kao međaš, a »redina« je stari naziv za suhozid uz poljske putove.

Kopila je veoma stari toponim koji je možda baštinen od latinske riječi »copula« što znači veza ili spona, a ovdje prolaz na pričac između dvaju položaja. Alternativni naziv za Kopilu je Rastok od »ras-tok« jer rastavlja dva toka, ovdje se radi o vododijelnici između dvije vododerine, a ove, kako rekosmo, povezuje nekadašnji put Kopila.

Miljevac i Kurilac u istočnom dijelu Strožanca, prema D. Vlašiću, baštineni su od Rimljana, i to Miljevac po miljokazu uz nekadašnju rimsku cestu na ovom položaju, a *Kurilac bi mogao potjecati od latinske riječi »currere« tj. trčati, jer su rimska kola ovdje brzo vozila.*

Križine upućuju na križanje putova.

e) **Posjedi.** Posesivni tip toponoma nosi spomen na vlasnika ili težaka koji je zemlju obrađivao.

Zminjevača, nekada zemlja Zimene, upućuje na vlasnika, možda predijalni toponim od romanskog imena Geminus ili Junius.

Knežine, Ban, Banica i naziv solana Banska upućuje na stare hrvatske velikaše.

Supetarščina je naziv za zemlje koje su pripadale benediktinskoj crkvi sv. Petra u Selu, danas Sumpetar u Jesenicama.

Zerno i Zorn prema vlasnicima solana »onih od Zora«.

Popovica nosi naziv po zemlji koja je pripadala župnoj crkvi.

Bratimščina nosi naziv prema zemlji koja je pripadala jednoj od bratovština.

Na vlasnike ili korisnike zemalja upućuju brojni dvočlani nazivi koji nose patronim ili ime vlasnika zemlje: Tešimilov dub, Bijača Stinica, Grubač dolac, Budeševa brda, Dragoševa voda, Papalićevo žalo, Papalićeva kula, Opaće selo, Opatov kaštil, Radičina donja, Radičina gornja, Marić rat, Marić glavica, Marić potok, Plešin dolac, Grgurev kuk, Mačarić meje, Špirin dub, Jadrin krug, Jurjev krug, Mirine didinske, možda i Vučje brdo po nadimku Vuk.

Jednočlani toponimi po vlasnicima ili korisnicima u pravilu su posvojni pridjevi koji u sebi kriju ime ili nadimak vlasnika: Budeševo, Čimasovo, Vičićevo, Marrijansko, Stanjkovo, Dejankovo, zatim možda Omanuša i Barbaruša.

Ždrib svjedoči o zemlji koja je dobivena na obradu ždrijebanjem.

f) **Obrana posjeda.** Zemljoposjednici su brinuli o čuvanju i obrani svojih posjeda o čemu nam svjedoče toponimi motivirani stražom, čuvanjem i obranom.

Strožanac je jedan od najstarijih toponima koji se dovodi u vezu sa staroslavenskim korijenom »storg«, što znači straža. Istog korijena je Ostrog na Vršini iznad Jesenica i Ostrog u kaštelanskom polju.

Stražanica upućuje na stražu koja nije bila slučajno na ovom položaju, odavle je jedinstven pogled na obalu i more odakle je mogla prijetiti opasnost, posebno u vrijeme gusara.

Kulina iznad Bilaja, Papalićeva kula i Samograd su zdanja obrambenog karaktera, a Opatov kaštil služio je čuvarima solana u Siti.

g) **Djelatnost žitelja.** U Podstrani se živjelo od poljodjelstva, što se odrazilo i u toponimima u kojima su sačuvani mnogi nazivi za tla i obradu zemlje. Mnogi od ovih naziva poznati su i danas se upotrebljavaju u svagdanjem govoru: polje, njiva, meja, ograda, sinor »međa«, oblog, plaža, torina, luka, stup »međaš«, gumno »vršilište« itd. Prema ovim apelativima imamo toponime: Poljane, Gornje polje, Dolac, Dočić, Dočine, Doce, U Doce, Gruž dolac, Plešin dolac, Velika njiva, Duga njiva, Njivica, Meja, Meje, Na meji, Ravne meje, Mejice donje, Mejice gornje, Mačarić meje, Ograda, Sinorada, Obložine, Plaža, Torine, Potorine, Lučice, Stupi, Staro guvno,...

Neki toponimi su motivirani stvaranjem i obradom tla: Pasika, šuma pretvorena u plodno tlo. Krč, obradivo tlo dobiveno krčenjem raslinja. Uzor, tlo obradeno oranjem. Sadić, mali sad na iskrčenom zemljištu. Čeprlinka, plitko kopkana zemlja. Ograda, ograđeni posjed. Torine, vrtovi ograđeni i toreni uvođenjem blaga. Pojatište, predio pojata, nastamba za blago.

Žitelji Podstrane bavili su se i zanatskim djelatnostima. Ionopen je složenica iz grčko-rimskih vremena, prema grčkom »onos« je žrvanj i »pene« je tkanje, što govori da su se uz Žrnovnicu bavili meljavom i tkanjem. Viganj i Kovačište upućuje na poznavanje kovačke djelatnosti. Korač je sigurno metafora, što znači kopitnjak, a odatle poznavanje potkivačke djelatnosti. Petrada je romanski naziv za kamenolom, na ovom položaju se bralo kamenje za gradnju kuća u selu Podstrani. Paklina je položaj gdje se sigurno pravio biljni katran ili paklina od starih borova za potrebe brodogradnje. Nad Paklinom nije slučajno predio borova t.j. Borije odakle su se snabdijevali starom borovinom. Napominjem da mineralni katran služi graditeljima putova.

h) **Oblik i izgled krajolika.** Nazivi ove skupine su toponomastičke metafore, nazivi s obzirom na oblik kojeg objekta ili tla u tom predjelu, prema sličnosti s poznatim apelativom.

Izrazite toponomastičke metafore bili su sljedeći toponimi: Čeline (veliko čelo), Galija (metafora iz pomorskog leksika), Glave, Glavica i Glavičine, Grljevac (grlo), Kotlaca (kotao), Krnjače (krnj, s nedostatkom), Veliki i Mali pauci (pauz tj. kut u uvalici), Peta Peruna, Pleća, Korač (kopitnjak, potkivački alat), Strmac i Strmokuće, Stupa i Stupi (stup kao znak zauzetosti zemlje), Štrbina (štrba tj. kre-zub), Viganj (kovačnica), Ženska pravda (objašnjenje kasnije).

i) **Sastav i svojstva tla.** U ovu skupinu ulaze toponimi motivirani sastavom tla, bojom tla i okoliša, kao i drugim svojstvima tla: Biline i Zabilice po bijeloj zemlji ovih predjela, ovima se priključuje i Vilovača po ilovači koje ima u ovom predjelu. Piščenica zahvaljuje svoje ime »pisku« ili šljunku u ovom predjelu. Za Miljevac smo čuli da možda nosi naziv po miljokazu, ali s obzirom na položaj uz samu obalu možda je svoj naziv dobio po pličini koja je bogata sitnim pijeskom koji se naziva »mil« ili »milo«. Plaža je dobila svoje ime po čistini bez raslinja. Planica prema »plana« upućuje na zaravnjak, a i Rudine nose naziv po ravnici. Stupine upućuju na neobrađeno tlo. Grebine govore o iskupu, što nema značenje ukopa. U ovu skupinu se nalaze Brisnica, Dugovac, Duže...

j) **Hidronimi.** U ovu skupinu ulaze oni nazivi koji su motivirani vodom i mokrinom tla. Predjeli Podstrane bogati su živom izvorskom vodom, koja je uz blagu klimu omogućivala bavljenje povrtlarstvom. Toponimi iz ove skupine su: Studenac, Studena voda, Vrilo, Vodice, Kapljuč (»cjedilo« vode), Piščine, Dragoševa voda, Mura (»mura« i »murava« su zaboravljeni nazivi za vodu koja teče). Grčko-rimsko naselje uz Studenu vodu u korijenu ima grčku riječ »pege«, što znači izvor. Naziv Banja prema Banjica možda upućuje na Bajnice izvor vode na obali kod Miljevca. I Mirčalokva je izvorska voda.

Na mokrinu i vlagu zemljišta upućuju toponimi: Blaca, Blato i Malo blato, Kaline i Kafuža, (prema kal), Lizen, Moče i Močilca.

Do sada spominjani potoci većim dijelom su vododerine koje sabiru površinske vode za kišnih dana.

k) **Kamen i krš.** Područje Podstrane obiluje kamenom o čemu svjedoče toponimi motivirani kamenom. U korijenu toponima iz ove skupine nalaze se apelativi: kamen, stina, škrapa, sedra, gripa, pećina, kuk, rat, krug, stup u značenju hridi...

Prema ovim apelativima susrećemo se ovim toponimima: Kamenova, Stinica, Babina stina, Škrapac, Škrapci, Sedra, Gripa, Pećina, Bila peć, Kuka, Grgurev kuk, Dugirat, Ratić, Marić rat, Krug, Kružje, Jurjev krug, Jadrin krug, Kružine, Stupi, Stupna glavica, ... Prage, »prag« u značenju kamene kose. Rapa prema »rapa« što znači strmu stijenu. Krpotin od predromske riječi »carpa« što znači stijena. Petra da naziv za kamenolom prema romanskom »petra« što znači stijena, kamen.

l) **Oronimi.** U ovu skupinu su svrstani nazivi motivirani reljefom tla, posebno nazivi brda, planina i gora. Podstrana leži na padinama planine Peruna i od Vršine do obala obiluje manjim brežuljcima i uzvisinama u nazivima ovih nalaze se ovi apelativi: vrh, brdo, brig, glava, kosa i romanske posuđenice »mons« ili »monte« što znači brdo.

Prema ovim apelativima imamo oronime: Vršina, Brce, Brdine, Brdace, Donje brdace, Brdo, Brdalje, Budeševa brda, Vučje brdo, Brižine, Glave, Glavičica, Glavičine. Gračina označuje manje uzvišenje.

Perun su žitelji Podstrane rastavili u tri različita vrhunca koja su imenovali jasno određenim nazivima Perunsko, Perun i Perunić. P. Skok Perun dovodi u vezu s imenom glavnog slavenskog božanstva Perunom.⁶³ A. Škobalj dodaje: »možda je to ime nastalo do glagola 'periti' što znači stršiti u vis, kao što i pero 'peri', to jest strši, kao što strši i lišće perunike, koja prema tome ne bi dobila ime po tome

što je tobože posvećena bogu Perunu, nego zato, što joj njezini listovi 'pere', to jes strše u vis. Možda je u svome postanku i samo ime boga Peruna povezano s ovim istim pojmom, dotično, da je sama klisura, koja se tako gordo i tajanstveno diže prema nebu, personificirano božanstvo, koje se tako zove«. A. Škobalj dalje nastavlja da ima još položaja, koja nose to ime, kao primjer navodi »u Istri, južno od Učke, nalazi se brdo Perun, ... u srednjoj Istri... jedno brdo se zove Perunkovac. Jedan položaj u Bosni kod Kraljeve Sutjeske zove se Perun... možda su klisure koje se tako lijepo, ponekad i stravično 'pere' prema nebu, dale povod za postanak pojma i imena toga personificiranog božanstva, personifikacije visina i klisura«.6

Mutogras ili starohrvatski Tlsta kosa (čitaj: tusta kosa) i Mali Mutogras u kojim rijenu imaju latinsku riječ »mons« ili romansku »monte« što znači brdo, prema tome naš Mutogras bilo bi »Debelo brdo«.

m) **Fitonimi ili nazivi bilja** često su bili motivom za imenovanje predjela Podstrane.

Na hrast podsjećaju Tešimilov dub, Dubčići, Dubčine, Špirin dub, Podupce (pod dubce), Rasiorac (hrast).

Na bor, odnosno borovu šumu upućuju Borije i Vrh Borije.

Različito drveće prisutno je u nazivlju predjela: Maslenica, Javor, Oskoruša, Jabučica, Baza (od bazag, bazga ili baza).

O zašumljenim predjelima, najčešće makjom svjedoče toponimi: Gaj, Gajine, Ravne Gajine, Gorica i Gorusine (od gora).

Vinine od latinske riječi »vinea« upućuje na vinograd.

Po gomilama, zidinama i okrajcima nalazi se razno raslinje koje je sačuvano u nazivlju predjela: Dračevac, Loznica, Trtra ili Trtla prema »trti«, starijem nazivu za škrabutinu.

O raznom raslinju pričaju i nazivi predjela: Bobovica, Kopitnica, Sita, Nogatice (od »noga ptice«, naziv za rogačicu).

Voćnjak je sačuvan kao naziv predjela samo za jedan od brojnih voćnjaka Podstrane.

Gorelica podsjeća na predio izgorjele makije.

n) **Zoonimi ili nazivi životinja** rijetko su našli mjesta u toponimiji Podstrane. Na nazive životinja upućuju: Golubinka, Lisičina, Vukuša, Vučje brdo, Vučipolje, Kuica (mala kuja), Lunjevac i Lunjeva glavica (lunja ptica grabljivica). Ovi toponimi ne moraju biti svjedoci prisutnosti ovih životinja u predjelima Postrane, u njima se može kriti nadimak ili metafora.

o) **Mitologija i legende.** Zanimljivi su toponimi u kojima naslućujemo prežitke stare slavenske mitologije. Na prvom mjestu spominjem Perun koji nosi naziv prema staroslavenskom božanstvu kao ostatak slavenskog poganstva u toponimiji.

Prežitke staroslavenske mitologije možemo naslutiti u toponimima: Babanjuša, Čarnica, Bajnica, Vilovača, Vitrenica i Vukuša. Čarnica svojim izdašnim izvorom dobre vode privlači, očarava i zanosi. Bajnica prema staroj slavenskoj riječi »bajna« govori o začaranom mjestu, koje može obajati ili začarati, napominjem da je i ovdje izvor dobre vode uz plažu.

Ženska pravda. Uz ovaj položaj zabilježena je legenda prema kojoj su na tom mjestu Poljičani običavali okovati svoje nevjerne žene i pustiti ih da umru od gladi.⁶⁵ Pučka predaja uz ovaj položaj vezuje na daleko poznatu priču o tvrdoglavoj ženi »Striženo-košeno«. Žene za pokošenu njivu uporno tvrde da je strižena, muž je baca u more i žena dok tone prstima ruke izdignute nad glavom i dalje daje znak »striženo«. Ova legenda poznata je i drugdje, a za obje legende nevjerovatno je to da su Poljičani ženama bili ovako strogi suci. Kako je na položaju Ženske pravde sastajalište ribara, dolazilo je do pravdanja i svadanja među ribarima, osobito kod podjele ribarskih položaja tzv. »pošte« ili pak kod podjele lovine) a za svadljivog muškarca poznat je prišvarak »ženska pravda«.

p) **Toponomi u odnosu prema drugim toponimima.** Ova skupina toponima vrlo je velika, jer je uvjetovana razvijenim morfološkim pejzažom predjela Podstrane i za orijentaciju bilo je potrebno imenovati što više lokaliteta. Ovaj odnos je izražen oprečnim pridjevima (veli-mali, donji-gornji) i prijedlozima (pod, nad, kod, na, za i u). Kao primjere navodim: Veliki Mutogras i Mali Mutogras, Donja vas i Gornja Vas, Radičina donja i Radičina gornja itd. Po svojoj strukturi toponimi s prijedlogom stapaju se s imenicom u prefikse ili su dvočlani i višečlani, kao primjere navodim Podstrana, Podvornica, Podstudenac, Podzemljušica, zatim Zastrana, Zapotok i Zabilice, Pod kapelicom, Pod Perun, Na stinici, U doce, U Moče. Uz neke toponime susrećemo dva prijedloga: Ban, Za Ban i Pod Ban, Kapljuč, Nad Kapljučem i Pod Kapljučem, Moče, Pod Moče i U Moče

r) **Toponimi nesigurnog značenja.** Ovoj skupini pripadaju toponimi kojima je teže odrediti postanak i značenje i nisu svrstani ni jednu u od navedenih skupina: Bećanjac, Cila, Gračina, Kokočevica, Mojanac, Viernjača, Vitrenica ...

Treba zabilježiti da neki toponimi Podstrane pripadaju široj obitelji istoimenih naziva bilo u samoj Podstrani bilo u drugim područjima. Na području Podstrane naveli smo nekoliko parova istoimenih naziva: Gripe, Čeline, Dočine, Redina, Stinica. Neki od ovih su u jednini i množini: Bunja i Bunje, Meja i Meje. U svih ovih istoimenih naziva ustanovili smo istovjetnost u značenju. Da bismo ustanovili srodnost u značenju toponima Podstrane s istoimenim nazivima u drugim područjima trebalo bi ispitati njihovu rasprostranjenost i razloge njihovog imenovanja, a to prelazi opseg ove radnje. Napominjem da smo prije spomenuli primjer toponima Perun i ustanovili smo da se svugdje radi o nazivu za klisure koje strše u vis.

Na kraju ističem da je svako svrstavanje toponima po značenju i subjektivno stoga dozvoljavam da dalja otkrića i nova istraživanja mogu neka moja ovdje ponudena dopuniti, ispraviti, pa i opovrći.

ZAKLJUČNA RIJEČ

Ovu našu šetnju po predjelima Podstrane zaključujem mislima našeg istaknutog toponomastičara, znanstvenog savjetnika, gosp. dr. Petra Šimunovića: »Ovi spomenici pučke predaje naglo blijede i nestaju u našim najdjelatnijim toponomastičnim područjima, jer tamo su najjače populacijske i privredne promjene.

Ako ih ne skupimo sada, nećemo ih više imati od koga čuti u pouzdanu liku i s pouzdanim arealijama.« ... I dalje nastavlja: »Ne spasimo li od zaborava ove spomenike vlastite prošlosti, pokoljenja će nam zacijelo s prijekorom i s pravom prebacivati: kakav veleben arhiv vlastitih povijesnih i jezičnih korijena nismo preselili u njihovo pamćenje. Upravo mi koji smo imali uvjeta i mogućnosti da ih terenski skupimo kao ni jedna generacija do nas...«⁶⁶

Poslije ovih misli našeg istaknutog znanstvenika možemo s ponosom istaknuti da se ovaj prijekor odsada ne može odnositi na Podstrance koji su u ovaj rad zaista utkali brojne podatke o nazivlju svoga mjesta. Sabrani su od najstarije generacije, posljednjih pouzdanih ispitanika koji su još mogli dati točne jezične i stvarne podatke sa zemljopisnog područja rođene im Podstrane. Ističem da brojni povijesni toponimi i množina od preko 250 (dvjesto pedeset) naziva koje je do danas sačuvala živa tradicija jasno govori da su žitelji Podstrane zaista vjekovima obrađivali ovo područje i vladali ovim prostorima.

Na mladima je da ovu dragocjenjenu jezičnu baštinu prime i čuvaju, a na stručnjacima raznih profila da je dalje znanstveno istražuju.

Na kraju zahvaljujem svim ispitanicima i suradnicima preko kojih sam došao do željenih podataka utkanih u ovu radnju.

Napominjem da je ovaj rad mogao biti načinjen zahvaljujući i brojnim znanstvenim i stručnim radovima mnogih autora, a posebno Vjeka Omašića, Petra Skoka, Petra Šimunovića, Bogoslava Šuleka, Danka Vlašića i drugih. U radu sam se koristio i rječnicima hrvatskog, grčkog, latinskog i talijanskog jezika.

Bilješke

¹ C. Plini Secundi: *Historia naturalis*, vol. I, bib. III. Lipsiae 1892, str. 290; Danko Vlašić: *Prošlost Podstrane*, Split, 1988. str. 17.

² G. Alacevich: *Brevi cenni sulla via littorale romana tra Salona e Naronia*, Bull., XIV/1891, str. 43–44; D. Vlašić: n. dj. str. 16.

³ Lovre Katić: *Naseljenje starohrvatske Podmorske župe*, Starohrv. prosvjeta, ser. III, sv. 7, Zagreb, 1960. str. 160; D. Vlašić: n. dj. str. 32.

⁴ Viktor Novak — Petar Skok: *Sumpetarski kartular*, Zagreb, 1952. passim.

⁵ V. Novak — P. Skok: n. dj. passim; D. Vlašić: n. dj. str. 61–66, passim.

⁶ Jug. akad. znanosti i umjetnosti (dalje JAZU), arhiv, sig. II, c. 52, f. 19v.

⁷ *Codex diplomaticus*, Zagreb (dalje CD), II, str. 292.

⁸ JAZU, sig. II, c. 52, f.15v.

⁹ Isto, f.18, 48v i 74.

¹⁰ CD, III, str. 80–81.

¹¹ Isto, str. 267.

¹² G. Praga: *Testi volgari spalatinni del trecento*, Atti e memorie etc., vol. II, Zara (Zadar), 1927, str. 42.

¹³ D. Vlašić: n. dj. str. 52 i passim; G. Praga: n. dj. str. 42.

¹⁴ *Nadbisk. arhiv Split* (dalje NAS), br. 23, ff. 29v i 173v; D. Vlašić: n. dj. str. 64.

¹⁵ Daniele Farlati: *Illyricum Sacrum*, tom. III, Venetiis, 1765, str. 339, 340 i passim; D. Vlašić: n. dj. str. 61–66.

¹⁶ D. Vlašić: n. dj. str. 61 i passim.

¹⁷ JAZU, sig. II, c. 52, f. 8; D. Vlašić: n. dj. str. 64 i 65.

¹⁸ Isto, ff. 7v–8; D. Vlašić: n. dj. str. 47–52.

- ¹⁹ D. Vlašić: n. dj. str. 47–49.
- ²⁰ Hist. arhiv Zadar (dalje HAZ), kt. 8 sv. 23/1, f. 270; D. Vlašić: n. dj. str. 62.
- ²¹ D. Vlašić: n. dj. str. 32 i 71.
- ²² HAZ, kt. 9, sv. 23/9, f. 440; D. Vlašić: n. dj. str. 66.
- ²³ JAZU, sig. II, d. 155, sv. IV, f. 40v.
- ²⁴ Isto, f. 40v.
- ²⁵ Isto, ff. 12r, 12v i 40v.
- ²⁶ JAZU, sig. II, d. 155, sv. IV, f. 12 i 12v.
- ²⁷ HAZ, kt. 9, sv. 23/13, f. 226.
- ²⁸ Isto, f. 226.
- ²⁹ Isto, f. 351 i 351v.
- ³⁰ Isto, ff. 351–352.
- ³¹ Isto, f. 363.
- ³² Hist. arhiv Split (dalje HAS), SSO, kt. 7, f. 766.
- ³³ NAS, br. 24, ff. 37v, 39 i 40.
- ³⁴ Isto, ff. 37v, 40 i passim.
- ³⁵ Isto, f. 41v.
- ³⁶ Isto, f. 42.
- ³⁷ HAS, kt. 1, f. 72v.
- ³⁸ D. Vlašić: n. dj. str. 99 i 100.
- ³⁹ HAS, kt. 1, ff. 25, 72 i passim.
- ⁴⁰ Isto, f. 2.
- ⁴¹ Isto, ff. 41, 243v i 284.
- ⁴² Isto, f. 221; NAS, br. 78, ff. 182 i 187.
- ⁴³ Isto, ff. 221.
- ⁴⁴ NAS, br. 24, f. 214.
- ⁴⁵ Isto, f. 190.
- ⁴⁶ HAS, kt. 2, f. 404; Kaptolski arhiv Split (dalje KAS), br. 189, f. 46v.
- ⁴⁷ HAZ, kt. 31, sv. 18/14, f. 33v; KAS, br. 209, No 9; D. Vlašić: n. dj. str. 66.
- ⁴⁸ Miroslav Pera: Poljički statut, Split, 1988. str. 517.
- ⁴⁹ HAZ, kt. 254, ff. 147v–148r.
- ⁵⁰ KAS, br. 209. No 9.
- ⁵¹ D. Vlašić: n. dj. str. 98.
- ⁵² D. Vlašić: n. dj. str. 72, 73 i 96.
- ⁵³ Arhiv arheol. muzeja Split (dalje AMS), sig. 50, br. 44. 24–26.
- ⁵⁴ NAS, br. 61/B, f. 45.
- ⁵⁵ Isto, f. 45.
- ⁵⁶ HAS, zbirka oporuka, sig. III/7, br. 442, No 615.
- ⁵⁷ NAS, br. 78, 65v i 86v.
- ⁵⁸ Isto, f. 66.
- ⁵⁹ Jakov de Riva, III. knj. str. 344.
- ⁶⁰ NAS, br. 89/B, f. 28v.
- ⁶¹ AMS, 50, br. 44, str. 69–77.
- ⁶² HAS, AIS, II, kt. 527, 431 i 501.
- ⁶³ Petar Skok: Etimologijski rječnik, II, Zagreb, 1972. str. 642.
- ⁶⁴ Ante Škobalj: Obredne gomile, Sv. Križ na Čiovu, 1970, str. 131–132.
- ⁶⁵ D. Vlašić: n. dj. str. 66.
- ⁶⁶ Petar Šimunović: Istočnojadranska toponimija, Split, 1986, str. 269.

Perislav Petrić

TOPONYMS IN THE PODSTRANA REGION

Summary

Applying a chronological and topographical order the author leads us through the regions of Podstrana, introducing us to the denominations of these regions in the past and to the total terminology preserved in the region's vivid tradition until the present times, ending by giving a brief meaning of these terms.